

22) Testové metody

Standardizovaný způsob vyšetření při kterém se dodržují určitá pravidla.

Používají se jednotné pomůcky a jednotné způsoby vyhodnocení.

Neexistuje jednotná obecná definice testu. (... test je standard.měření vzorců chování)

Výkonové testy (nejstarší diag. metoda, zaměřeny na výkon, úspěch/neúspěch)

testy inteligence (komplexní nebo jen s jednou dimenzí, test IQ)

testy speciálních schopností a psych.funkcí (testy paměti, kreativity, technických, verbálních schopností)

testy vědomostí

Testy osobnosti

projektivní metody (verbální, grafické, manipulační)

- objektivní testy osobnosti (testy vytrvalosti, sugestibility, ...)
- dotazníky
- posuzovací stupnice (škály, sebesposuzovací stupnice, sémantický diferenciál, ...)

a) Testy inteligence ((komplexní nebo jen s jednou dimenzí, test IQ)

(inteligence je souhrn schopností vnímat, poznávat, hodnotit, pamatovat si, používat, kombinovat, analyzovat ...slova, prostor, logický sled, pohotovost, početní a numerické hodnocení, paměť, ...)

(inteligence je schopnost chápat svět a efektivně reagovat)

Test IQ

Nejznámější. (W.Stern) $IQ = \text{mentální věk (dosažený výkon)} \times 100 / \text{chronologický věk}$

Jednodimenzionální test inteligence :

Zkoumá se jen část inteligence, nezachycuje celou strukturu intelektových schopností, ale jen část.

Kohsovy kostky – sestavujeme kostky dle předlohy. Analýza a syntéza.

Ravenovy matice – zkoumá se vnímání tvaru , dedukce a logický úsudek.

Domino – úkolem je stanovit počet teček na poslední kostce domina ze skupiny. Zkoumá se tím gramotnost.

Unesco test – posuzuje analogie (prázdný trojúhelník se má k vyšrafovanému jako prázdný čtverec k)

- posuzuje indukce písmen (doplnit chybějící řadu písmen MXMNXMNOX ...)

- posuzuje eliminaci symbolu (nehodící se škrtnout)

Komplexní testy inteligence - Měří inteligenci globálně, ne jen jednotlivé dílčí části.

Wechslerovy testy inteligence

- vnímají inteligenci jako globální schopnost jednat, myslet, přizpůsobit se prostředí.

- inteligence je více než jen to co naměříme testem. Testem změříme jen intelektuálních schopnosti.

- testy nezměří skutečnou, plnou inteligenci.

- int. jednání nezávisí jen na schopnostech, ale i na způsobu, jak se tyto schopnosti kombinují a propojují.

- inteligentní jednání vyžaduje určitou úroveň intelektuálních schopností, ale nadbytek některých dílčích schopností není příliš efektivní ve smyslu jednání jako celku.

Popis testu :

informace – testují se vědomosti související se vzděláním a kulturou), poskytuje nám to informace o intelekt.schopnostech, výchově, zálibách, zájmech, ... (co je teploměr, kolik obyvatel má ...)

porozumění – zkoumá se rozum, úsudek, soc.postoje, pohotovost, všímáme si obsahu a formulací odpovědí

čísla - opakovat čísla dopředu a dozadu, testuje se mechanická paměť, posuzuje se pozornost, soustředění, ...

počty - řešení aritmetických příkladů z paměti, posuzuje se úsudek, koncentrace, pozornost

podobnosti - usuzuje na myšlenkové pochody (pes-lev = zvířata, báseň-socha = umělec.díla)

uspořádání obrázků, doplňování a skládání neúplných částí, symboly – úkolem je uspořádat obrázky, aby tvořily děj, doplnit chybějící, sestavit obrazce z kostek dle předlohy. Ověřuje se analytická a syntetická sch.

slovník – test slovní zásoby , vysvětlení obsahu pojmů.

Výsledek testu dostaneme jako skóre verbální + názorové + celkové. Aritmetickým průměrem dostaneme osobní průměr jedince. Rozborem jednotlivých dílčích testů můžeme zjistit úroveň dílčích schopností a určit bližší povahu deficitu – oligofrenii, demenci, výchovnou zanedbanost. Modifikace Wechsler-Belevue je jedna z nejúspěšnějších metod pro zjišťování inteligence a jejich poruch.

Analytický test inteligence (AIT) (pro potřeby školního a profesionálního poradenství)
obrazové řady – řadí se dle posloupnosti událostí (usuzuje se na induktivní myšlení, porozumění)
číselné řady – doplňují se chybějící řady
věty – úkolem je sestavit co nejvíce vět ze tří daných slov
mezery – doplnit (usuzuje se na senzitivitu, záměr v myšlení)
kresby – vytvořit co nejvíce kreseb ze 4 daných prvků (přizpůsobivost myšlení)
analogie – dokreslit/domyslet chybějící souvislosti (usuzuje se na senzitivitu, záměr v myšlení)

Test struktury inteligence (I-S-T) (chápe inteligenci jako součást osobnostní struktury)

doplňování vět – zkoumá se úsudek, zdravý rozum, úroveň myšlení
eliminace slov – vcítění a jazykový cit
analogie – kombinační schopnost, flexibilita, myšlení, (tmavý-světlý, mokrá-suchý)
zobecnění – abstrakce, vyjadřovací schopnost (žito-pšenice = ...obilí)
početní úlohy a numerické řady – početní a induktivní myšlení
geometrické obrazy – představivost
kostky – prostorová představivost
paměť – koncentrace, udržení slov v paměti

Orientační zkouška (globální intelektový test, výběr otázek z běžného života)

početní úsudek
generalizace – orientace v běžných znalostech (jsou všechna jídla zdravá ?)
instrukce – schopnost porozumět instrukcím (dělejte to a to)
praktický úsudek – porozumět běžným životním situacím
eliminace nesprávných pojmů – zjistit jazykové nedostatky (strom-pes-slono-kůň)
konceptualizace – výběr protikladu (zhasnou-...rozsvítit)
relace – vztahové myšlení (vrána:černá – jahoda:...červená)

SIT (Sociale Interpretation Test) - zjišťuje a diagnostikuje sociální inteligenci, používá foto, kresby, siluety postav, symboly lidských postav, magnet.nahrávky.

Výsledky zmíněných testů inteligence se zaznamenávají do grafu, kde průměrný výkon = 100.

b) Testy speciálních schopností (testy paměti, kreativity, testy parciálních a kombinačních schopností, testy technických, verbálních, matematických a uměleckých schopností)

1. Testy paměti

- jsou také součástí komplexních testů (např. Wechslerovy testy)
- zjišťují poruchy paměti (u mozkových poškození)
- skládají se ze slovníkových testů, pamatování si nových slov, ...
- měří krátkodobou i dlouhodobou paměť na základě audio/video podnětů
- vypovídají jen o části paměťových funkcí

Wechslerova škála paměti – zjišťuje sluchovou i zrakovou paměť

- ptá se na otázky z běžného života + početní úlohy, abeceda,
- testuje vybavení si a reprodukci předneseného textu a kresbu promítnutých obrázků

2. Zkoušky kreativity

- kreativita nekoreluje s inteligencí, ale s osobnostními rysy
- kreativní lidé mohou být více egoističtí odolnější vůči stresu a frustraci.

Torranceho testy – zjišťují hlavně flexibilitu a originalitu

- dokreslují se neúplné obrázky a mají se vtipně pojmenovat
- hodnotí se počet dokončených, originalita, detaily kreseb
- nelze jimi zachytit všechny schopnosti související s kreativitou

3. Zkoušky parciálních a kombinovaných schopností

S – test – poznávání částí – zjišťuje předpoklady ke studiu, k určité profesi

TDS – testy diference schopností – slouží k výběru pracovníků pro různá povolání

- obsahují:
- úvahu – (... se má k večeru jako Ke snídani)
 - zkoumání numerické schopností - (počty)
 - abstrakt.úvahy

rychlost a přesnost vnímání - (rozlišení kombinací čísel a písmen)
chápaní mechanických vztahů - (obrázky s fyzikální nebo mechanickou tematikou)
prostorové vztahy - (skutečnost dle nákresu, vizualizace geometr.těles, 3-rozměrnost)

Názorové řady – zjišťuje se dynamičnost představ a logický úsudek, obrázky se řadí dle dynamičnosti

Instrukce – vhodné v oblasti poradenství a výběru osob, jsou zaměř.na pružnost, hloubku myšlení, představivost, dynamičnost vnímání

Číselné řady – testují dedukci a usuzování, doplňují se číselné řady (1 3 5 7 9 , 1 2 4 8 16 32)

Test tvarového skládání (T.S.T.) – posuzuje praktické nadání, prostorové myšlení, představivost, je vhodný k výběru profese, zjišťují praktické dovednosti. Řeší se praktické úlohy.

Bourdonova metoda – test pozornosti a změn pracovního výkonu v čase, využití v psycholog.práce, dopravní psycholog. V testovacím archu, na jednotlivých řádcích se v časovém limitu zaškrťávají čtverečky se zadanými symboly. Hodnotí se kvalita i kvantita. (kvalita+kvantita) = (+ +, + -, - +, - -)

Testy čtverců – zkoumá se prostorová představivost. Z nepravidelných tvarů je možné složit čtverec. Rigidita v nazírání na obrazce svědčí o menší adaptabilitě.

4. Testy technických schopností (slouží k profesionálnímu výběru a poradenství)

Loeweho pyramida - vypovídá o praktickém intelektu a prostorové představivosti, je vhodný pro volbu povolání, ze 7 částí se skládá na čas pyramida.

Soeweho kostka - vypovídá o praktickém intelektu, technických a konstrukčních schopnostech, představivosti, je vhodná pro volbu povolání. Ze šesti upravených destiček s různými výřezy se musí složit kostka v časovém limitu.

5. Testy verbálních a matematických schopností (verbální chápání souvisí s obecnou inteligencí)

Doplňování vět – nízké skóre svědčí o nízké úrovni obec.rozum.schopností, čtení a psaní

Test matematických schopností - testují se aritmetické operace, slovní úlohy, ...

6. Testy uměleckých schopností

Hudební - testuje se rozlišení výšky, trvání a barvy tonu, hlasitosti, rytmu, melodie, paměť

Výtvarné - porovnává se skutečné umělecké dílo s upraveným (porušení některých estetických zásad)
- jiným úkolem je seřadit několik umělec.děl dle umělec.kvality
- jiným úkolem je v omezeném čase načrtnout obrysy jednoduchých objektů

Literární – porovnává se část originální básně a její pozměněné verze

7. Testy organicity

Psycholog je často postaven před úkol rozlišit psychické poruchy od poruch organicity.

Poruchy organicity – orientace, paměť, pozornost, chápání, znalosti, počty, učení, úsudek, percepce,...

Bender- gestalt test – zkoumá úroveň percepce, senzomotorickou koordinaci, emocionální poruchy.

- vyšetřovaná osoba kreslí dle předlohy geometrické tvary.
- hodnotí se odchylky - převrácení, porušení čáry, tvaru, překrývání, vynechání, zkrácení
- nízký výkon ukazuje na mozkové poškození

Test organické integrity – osoby s mozkovým poškozením mají sníženou vnímavost tvarů a preferují barvy.

Používají se kartičky, kde každá kartička je rozdělena na dvě části různé barvy a v každé části je jiný obrázek. Testovaný dostane sólo obrázky se stejnými motivy, ale jinou barvou, které má ke kartičkám přiřadit. Hodnotí se počet správně přiložených dle obrázku, ne podle barvy.

Test paměti geometrická figury – na dobu 5 sec. se předkládají a zakrývají kartičky s jednoduchými liniemi, testovaná osoba kreslí co si zapamatovala.

c) Testy vědomostí

Testy vědomostí a znalostí jsou oblíbené hlavně ve školství, psychodiagnostice dospělých zejména při volbě vhodného povolání či kandidáta pro nějakou činnost. Můžou se dělit na testy vědomostí a testy schopností.

Testy vědomostí – testy pro žáky ZDŠ, středních škol, VŠ, ...

TESTY OSOBNOSTI

A) PROJEKTIVNI METODY

- chtějí poznat celou osobnost, ne jen dílčí složky, jsou zaměřeny převážně na dynamické charakteristiky osobnosti - na potřeby, zájmy, postoje, názory, konflikty, problémy, soc.vztahy, Je zde velmi malá možnost zkreslení, ale také velké nároky na kvalitu a zkušenosti, vědomosti, intuici psychologa.

Projekce je proces, kde vyšetřovaná osoba promítá obsahy svých duševních procesů navenek mimo sebe, připisuje je jiným lidem, zvířatům, věcem, rostlinám dějům nebo je v nich spatřuje. Projekční techniky jsou vlastně katalyzátorem.

Pojem projekce v psychologii zavedl Freud (1894), jako obranu proti úzkosti, jenž umožňuje vlastní nežádoucí snahy, přání, pocit úzkosti jiným osobám a okolí. Ne vždy musí jít ale o obrannou reakci. Dělíme je na verbální, grafické a manipulační.

1. Verbální projektivní metody

Slovní asociční experiment

- umožňuje registrovat zážitky pomocí verbálního projevu (myšlení jako odraz v řeči)
- technika (co Vás napadne když řeknu
- měříme dobu reakce, doprovodné jevy (smích, rozpaky, ton, ...), poruchy v reprodukci, odchylky, ...
- po ukončení standardní části následuje reprodukční pokus – opakujeme stejná slova a zjišťujeme zda následují stejné asociace či ne.
- využití v psychopatologii, forenzní psychologii, psychologii práce, poradenské psychologii, ...

Rorschachův test

- nejrozšířenější projektivní test, výjimečnost je dána schopností testu zachytit a zobrazit osobnost testovaného v celé šíři a komplexnosti.
- předpokládá úzký vztah mezi osobností a vizuálním vnímáním.
- testovaným jsou předkládány různé skvrny za účelem interpretace (... co Vám to připomíná..)
- na základě výsledků interpretace se usuzuje na problém, např. :
- obsahový stereotyp = rigidita, podporů.intelekt, variabilita obsahu = pružnost myšlení, z interpretace lidí usuzujeme na soc.vztahy, anatomické interpretace mohou ukazovat na problém méněcennosti, interpret.architekt.motivů může svědčit o vnitřní nestabilitě, ...
- využívá se v dětské, forenzní, sportovní psychologii, psychologii práce, , ...

Tématický a percepční test

- předkládají se obrázky a vyšetřovaný má vymyslet příběh. Časově omezeno.
- Vyhodnocuje se :
- uspořádání příběhu, chování hrdiny, doplněné postavy jež nejsou na obrázku,
- činnosti, situace, děje, vztahy, aktivity, hrdinovy reakce, city, emoce, vztahy.
- diagnostikují se problémy v rodině, lásce, soc.vztazích, v práci, zaměstnání, vlastní já, hodnoty,

Obrázkový frustrační test

- zkoumáme jím agresivní tendence projevující se verbálně.
- předkládají se obrázky s frustrační tematikou (konflikty, vyhroť.situace které testovaného vyprovokují/stimulují k tomu, aby se zbožnil se situací na obrázku. Kreslené postavy jsou podobné „comics“ kteří mají u pusy prázdný obláček a do něj test.osoba doplňuje první odpověď která ji napadne.

2. Grafické projektivní metody

Kresba zobrazuje část vědomých i nevědomých rysů osobnosti. Projektivní hodnota kresby je značná.

Kresba postavy

- vnímání lidské postavy a její ztvárnění závisí na tělesném a duševním vývoji dítěte
- testovaná osoba kreslí 2 postavy opačného pohlaví na čistý papír. Vyhodnocují se detaily kresby např.malá postava = rigidita a nejistota,
- postava posunutá od středu nahoru = optimismus, od středu doprava = extroverze
- malé oči = mimo realitu,
- nadprůměrná úroveň kresby, atraktivní a líbivá figura s výrazným oděvem a účesem, šperky, ozdoby, detaily, velkými zřítelnicemi = typ hysterický.
- nízká úroveň kresby připomínající dětskou kresbu, prsty jako okvětní lístky, velká hlava, kulatý trup = organický typ
- velké zuby, prsty jako drápy, hrozivé výrazy = schizofrenní typ
- po skončení kresby následují dotazy ohledně nakreslené postavy (na věk, vlastnosti, vztah obou nakreslených postav, ...)

Kreslení často navodí atmosféru pro rozhovor o potížích klienta. Testovaná osoba může do postavy projektovat svou skutečnost (pocity, zážitky, konflikty, sexuální problémy...) nebo své tužby a přání a identifikuje se s kreslenou postavou i opačného pohlaví.

Interpretace kreseb naslepo je nepřípustná a je nutné znát poměry a okolí testovaného.

Kresba stromu – kresba ovocného stromu může vypovídat o emocionální zralosti a jejích poruchách u dětí i dospělých. Hodnotí se kresba kořenů, kmene, koruny, listů, ...

Kresba 3 stromů - symbolizuje podobnost s rodinou (otec, matka, dítě)

Začarovaná rodina –

3. Manipulační projektivní metody

- jsou metody při kterých test. osoba manipuluje s nějakým materiálem – barvy, předměty, ...)

Barvový (Luscherův) test

Předkládají se barev kartičky s různými odstíny ze kterých testovaná osoba vybírá a sestavuje pořadí oblíbenosti a po té i slovně interpretuje. Hypotézou je, že volba barev má vztah k osobnosti, závisí na psycholog. potřebách, vnímání, prožívání, smýšlení, problémech, ...

Šedá – neangažovanost, malá aktivita

Modrá – potřeba klidu, empatie, meditativní vnímání, estetika, ...

Zelená – vytrvalost, schopnost klást odpor, pevnost, stálost

Červená – vitální síla, nervová a hormonální aktivita, chuť žít plný život

Žlutá – expanzivnost, veselost, spontánnost, zaměření na budoucnost

Fialová – sklon k nereálnému

Hnědá – potřeba přátel, zapuštění kořenů, smyslové uspokojení, pohodlí, vyhýbání se konfliktům

Černá – negace, protest, revolta, tendence jednat nemoudře a ukvapeně

Využití : pracovní poradenství, klinická psychologie, psychologie dopravy, sportu

Barevný pyramidový test

Sestavují se pyramidy z různých barev. 3 pyramidy „hezké“ a 3 „ošklivé“.

Hodnotí se množství stejných barev v 1, 2, 3 pyramidách (vypovídá o rysech osobnosti), absence barev (nevyjadřuje funkce osobnosti, převažující množství teplých nebo studených barev, způsob kladení barev,

Mozaikový test

Hypotéza: Struktura osobnosti se promítá do konstrukce mozaiky, kterou testovaný skládá z destiček různých barev a geometrických tvarů. Vyhodnocuje se harmonie, abstraktnost, souvislosti struktur, ...

Test slouží k určování psychopatolog. problémů, intelekt. vývoje a osobnostních rysů.

B) OBJEKTIVNÍ TESTY OSOBNOSTI

Metody, které jsou dobře kvantifikovatelné. Testovaný nemá možnost výsledek testu zkreslit (vylepšit). Mají tedy velkou validitu a spolehlivost. Neposkytují komplexní pohled, ale postihují jen určitý rys.

Porteusovy labyrinty – test výkonu osobnosti, zjišťuje se impulsivnost, lehkomyšlnost

Testy mravního cítění – formou různých simulací situací

Testy hypnózy – hypnotické procedury

Testy odpovědí – seznam otázek s ano/ne možnostmi nebo škálou odpovědí

Testy vytrvalosti – jak dlouho vydrží testovaný pracovat v obtížných podmínkách nebo řešit obtížné problémy a životní situace

Testy vyrovnání s úspěchem a neúspěchem

Percepční testy – vidění, slyšení - schopnost vidět ve tmě rozlišuje neurotiky od no-neurotiků

Slovní testy – spánek = klidný-neklidný, bratr = muž-můj bratr

C) DOTAZNÍKY

Jsou založené na subjektivní výpovědi dotazovaného o svých citech, názorech, zájmech, reakcích. Vychází z introspekce. Odpovídají formou otázek ano/ne. Dobře se kvantifikují. Problém je se záměrným zkreslením (dělat se lepším) nebo v nepochopení otázky (špatná konstrukce otázky). Na problém je dobré se ptát oklikou.

1. **Jednorozměrné dotazníky** - Měří jen 1 rys osobnosti (extra/introverzi, domin./submise, neuroticismus)

Škála I-E I = internalisté – běh událostí mohou řídit a usměrňovat sám, vše záleží jen na mně
E = externalisté – vše co se děje je dané osudem, neovlivním to.

Neurotický dotazník – testovaná osoba zaškrťává příznaky kterými trpí a jejich intenzitu

Dotazník životní spokojenosti – počet všech nepříznivých životních okolností (zdraví, práce, rodina, finance, seberealizace, vztahy, děti,)

Škály na měření úzkosti – druhy úzkosti např.samota, bouřka, výška, nemoc, tma, posměch, kritika, ignorance, vystup.na veřejnosti.

Inventář agrese – agrese fyzická, nepřímá(afekt), popudlivost, negativismus, resentment (žárlivost,zanevření), podezíravost, verbální,pocit viny.

Test empatie – prostřednictvím otázek na hudbu, časopisy, řešení trapných situací.

Test sociálního vzhledu a sociální inteligence

Test hierarchie hodnot

Katalog zájmů – na základě zájmu o knižní tituly označuje testovaná osoba svůj zájem pomocí škály odpovědí

Zájemový inventář – dotazovaný se vyjadřuje formou mám rád-nemám rád nebo nevím. Využití – např.volba povolání.

Škála životních událostí (Holme, Rahn) – seznam životních událostí jež mohou člověka stresovat, obodovaný dle emocionálního vlivu

Stresující mohou být i pozitivní události – vánoce, dovolená, svatba

Úmrtí =100, rozvod=70, nemoc=53, hádky=35 svatba=50, změna bytu =20, prázdniny=13

Výsledek je tvořen součtem zatržených odpovědí.

Dotazníky zjišťující náchylnost k infarktu, sebehodnocení, sebekritičnost, autoportrét.

2. Vícerozměrné dotazníky Měří více než 1 rys osobnosti.

Osobnostní dotazníky

Zkoumají temperament,charakter, potřeby a zájmy, schopnosti, nadání, vědomosti, dovednosti, zvyky, hraniční stavy, společenské aktivity, samostatnost a rozhodnost, emocionalitu, vztahy k rodině, těles.a duševní pohodu, vztah k lidem, zodpovědnost, ...

Osobní inventář zkoumá:

aktivitu (rychlost, průbojnost, vitalitu)

stabilitu (klid, vyrovnanost, rovnováhu, sebeovládání)

dominanci (panovačnost, sebejistotu, agresivitu,

racionalnost (objektivnost, rozumnost)

extroverzi (spolupráci, společenskost, otevřenost, sdílnost, rezervovanost, uzavřenost,...)

Dotazník interpersonálních vztahů zkoumá :

dominanci

egocentrismus (chlad, sobeckost, vykořisťování, narcismus, exhibice)

agresi (sadismus, agrese, ...)

rezervovanost (nedůvěra, podezíravost)

submise (přehnaná skromnost, podceňování se)

závislost (bezradnost, závislost)

Dotazník přizpůsobivosti – zkoumá životní adaptabilitu a její prožívání

Dotazníky měřící psychoticismus, neuroticismus, psychózy,...

Psychotik – lhostejnost, samotářství, krutost, nelidskost, agrese, citové pokřivení, výstřednost, vzrušivost,...

Využití – Forenzní psychologie, klinická, delikvence, ...

D) POSUZOVACÍ STUPNICE

Mohou být číselné (přátelský 1 2 3 4 5 nepřátelský) nebo (+3 +2 +1 0 -1 -2 -3), abecední, slovní (veselý, smutný, neprojevuje ...)

sebeuposuzovací stupnice - Řada sebeuposuzovacích stupnic je orientována na zjišťování nálady a emocionálního stavu.

objektivní posuzovací stupnice - Slouží k posuzování druhých.

mapa osobnosti – skládá se ze stupnic posuzujících temperament,vůli,city,charakter,zájmy,postoje k životu
posuzovací stupnice příznaků duševní nemoci, deprese, neurotiků a psychotiků, ...